

Crimen Fori Ecclesiastici

Seu Decretalium Gregorii IX. Pont. Max. Liber V ; Brevi Methodo ad discentium utilitatem Expositus, In quo praecipuae circa Materiam hujus Libri Quinti, quae tum in Theoria, tum in praxi occurrunt, difficultates solvuntur, allatis etiam contrà sentientium fundamentis, & horum solutionibus

Accedunt tres Indices, unus Titulorum initio Operis, duo rerum, & verborum notabilium in calce ejusdem, prior quidem super Tomum praesentem, alter compendiosus super Universum Jus Canonicum

Schmalzgrueber, Franz

Ingolstadii, 1727

VD18 13510827-001

[Pars V. Appendix pro toto Jure Canonico.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75255](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75255)

PARS V.

Appendix pro toto Jure Canonico.

Appendix ista duos duntaxat Titulos comprehendit, qui non tam huic Libro V. proprii, sed præcedentibus etiam communes sunt. Unus Titulus de Verborum Significatione tractat; alter certas Juris Regulas ponit. Imitata in hoc Compilatio Gregoriana est Jus Civile; sicut enim istud Digesta sua, ita illa Libros Decretalium per Titulos ge-

nerales de Verborum significatione, & de Regulis Juris claudit. Breviter de his disseram; quia potissima passim per decursum hujus Operis jam explicata sunt. Regulas Juris in particulari non attingam; quia earum explicatio, & limitationes integrum Tractatum novum exigent, cui fortè, si Superi faveant, suo tempore applicabo manus.

TITULUS XL.

De Verborum Significatione.

SUMMARIUM.

1. Ecce. In Jure questiones de nomine sæpe sunt maximæ momenti.
2. Ecce. Verbi Partitiones diversæ sunt.
3. Significatio nominis varia.
4. Accipienda sunt secundum mentem profertentis.
5. Significatio propria prævalet impropria.
6. Spectanda etiam ratio, & causa dispositioni addita.
7. Simpliciter prolata simpliciter intelligenda.
8. Sensus naturalis eorum regulariter præferendus Civili.
9. Eadem intelligenda secundum significationem communem.
10. Verba dubia interpretanda contra profertentem.
11. Intelligenda cum effectu, ne sint superflua.
12. Ex duplici sensu præferendus, qui à Regulis Juris non recedit.
13. Verba intelligenda secundum subjectam materiam &c.
14. Ut excludatur delictum.
15. Et Juri questio tertii non derogetur.
16. Ille sensus præhabendus, qui rei gerende est aptior.
17. Ita interpretanda verba, ut excludatur correctio, & contradictio.
18. Et dispositio non pereat.
19. Verba affirmativa, & negativa non exsono, sed ex vi æstimantur.
20. Affirmativa digniora negativis, hæc tamen illis potentiora sunt.
21. Geminata negatio inducit affirmationem.
22. Verba generalia generaliter intelligi debent.
23. Specialia plus, quàm generalia operantur.
24. Indefinita generalibus aequipollent.
25. Enuntiativa per se nec probant, nec dissonant.
26. Geminata potentiora sunt simplicibus.
27. Sequentia ab antecedentibus, & vicissim interpretationem recipiunt.

PRAMITTITUR de Significatione Verborum; nam etiam in materiis Juridicis questiones de nomine sæpe maximi momenti sunt, & ex earum resolutione nonnunquam gravissima alia decisiones pendent, ut post alios notant Wex de Sponsal, p. 1. §. 1. n. 2.

König hic n. 3. Et propterea Jurium interpretibus familiare est, non prius ad rerum manifestationem progredi, quàm verborum, & nominum, quibus illæ explicantur, significationem investigaverint.

Sumi-

Sumitur autem hic *Verbum* pro omni directione significativa, quæcunque pars Orationis fit: adeoque præter *Verbum* specificè acceptum etiam includit *Nomen*, *Pronomen*, & *Adverbium*. Valleng. *hic n. 1.* Wiestn. *ibid n. 1.* Tres hujus sunt partitiones, quæ huc spectant. Nam 1. *Verbum*, seu potius *Oratio* alia dicitur *Affirmativa*, alia *Negativa*. Illa positionem significat, ista privationem, prout scilicet prædicatum subjecto aliquid tribuit, vel ab illo tollit aut removet Bartol. in *l. actor. 23. C. de Probat. n. 4.* Bald. *ibid. n. 22.* Wiestn. *hic n. 3.*

2. *Verbum* aliud est *Singulare*, quod denotat personam, rem, vel causam certam, & determinatam, ut *Titius*, *Bucephalus*, *hic homo*, *hic equus* &c. Aliud *Particulare*, quod est *verbum commune* significans unam, vel plures personas, res, causas indeterminatas, adjuncto signo particulari, ut *aliquis homo*, *aliquis equus*, *aliquis fundus*. Aliud *Indefinitum*: tale dicitur *Verbum commune*, cui nec signum particulare, nec universale adjectum est, ut *Homo*, *equus*, *fundus*. Aliud *Generale*, quando termino communi additur, vel subintelligitur signum universale, & sic denotantur omnia contenta sub certo genere, ut *omnis homo*, *omnis equus*, vel *Collegium*, *plebs*, *grex*. Aliud *Universale*, quod ejusmodi signo ferè adjecto, denotat, vel includit *Universalitatem*, plura genera sub se continentem, ut *Omnia bona*, *totum Patrimonium Hereditas*, *Populus*: consi. *Verbum universale* per hoc distinguitur à *Generali*, quòd illud plura genera, istud verò plures duntaxat species, sive, ut Philosophi loquuntur, *Individa* comprehendat. Menoch. *l. 1. cons. 16 n. 16. fin.* Zas. in *l. Prætor 7. ff. de Jurisdic.* Wiestn. *hic n. 4.*

3. *Verbum*, vel *Oratio* alia est *Dispositiva*, quæ exprimitur rei, sive actus gesti substantia, seu id, quod de præsentis, & principaliter actum est à disponente uno, vel pluribus, à quorum voluntate pendet. Alia *Enuntiativa*, seu *Narrativa*, quæ aliquid refertur incidenter solum, sive exprimitur, quod non de præsentis ab ipso disponente, sed ab alio, vel de præterito actum est. In exemplo ponatur, quòd *Notarius* in *Instrumento publico* exprimat, quòd *Titius*, domum, vel prædium, sibi à *Principe* donatum, & intra certæ alicujus *Parochiæ* fines situm, *Cajo* vendiderit, & tradiderit: in hoc *Instrumento* dispositivè solum refertur *venditio*, & *traditio* domus, vel prædii *Cajo* facta à *Titio*, narrative verè *donatio* *Principis*, & *situs* descriptus; quia sola *venditio*, & *traditio* exprimitur tanquam de præsentis acta, *donatio* verò tantum refertur, ut acta de præterito. Gaill. *l. 2. obs. 37. n. 14.*

Non minus etiam significatio verborum varia est; nam alia est *Propria*, quam verba habent ex instituentium placito, & primævo eorum usu. Alia *Usualis*, seu *Consuetudinaria*, quam verba non ex primævo, sed moderno, & communi usu nunc obtinent. Alia *Abusiva*, quam verba obtinent ex usu, & acceptione vulgi, seu rudium, contra usum communem, ad quem illa sunt instituta, ut cum famuli *Servorum*, nati ex fratre, vel sorore *Nepotum*, patrimonium mulieris quocunque *Dotis* nomine appellatur. Alia *Civills*, five *Juridica*, quam vocabulo confert *Jus*, sive *Lex*, aut *Canon*, ut cum *Religiosus*, aut *Deportatus* dicitur *Mortuus*, filii naturales, per subsequens *Matrimonium* legitimum, appellantur filii legitimi, ij, qui *Statum* mutarunt, vocantur capite minuti. In qua verò significatione ex his tribus accipienda sint verba, sequentes ponuntur *Regulæ*.

Regula 1. Verba accipienda sunt secundum mentem, & intentionem proferentis c. *intelligentia 6. h. tit. & l. non aliter 69. pr. ff. de Legat. 3.* Valleng. *hic n. 20.* Engl. *n. 3.* König. *n. 5.* Wiestner. *n. 10.* Hinc quoties cum mente disponentis verba conveniunt, non est opus interpretatione: Sed ad hanc tum demum confugiendum est, cum mens, & verba in speciem discrepant: quo casu ea interpretatio est præferenda, quæ menti proferentis conformior est; quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni, ut dicitur *can. humane 11. caus. 22. q. 5.* Quod adeò verum est, ut ad observandam intentionem proferentis etiam verba aliquo modo sint improprianda; quia plerumque, dum proprietatis verborum attenditur, sensus veritatis amittitur c. *propterea 8. h. tit.* Intelligendum autem hoc est, quando de mente loquentis ex subjecta materia, aut ex fine, & ratione principali constat; aliàs enim in dubio à verbis recedendum non est *l. non aliter cit.* König. *n. 5. cit.* Hinc tali casu locum habebit.

Regula 2. Nisi aliud de mente disponentis constet, verba cujusque dispositionis accipienda sunt in sensu proprio, & secundum communem hominum usum *l. non aliter cit.* Idque verum est, etiamsi materia sit strictæ interpretationis, ac præjudicialis alteri. Honor. *hic n. 1.* Engl. *ibid. n. 1.* Excipitur, nisi ex verbis ita acceptis sequeretur aliquod absurdum, vel dispositio redderetur inutilis; tuac enim verba potius improprianda essent, quam ut dispositio peccet c. *Abbat 25. h. tit.* Honor. *n. 2.* Engl. *n. 1. cit.* Reiffenstuel. *n. 7.* Item impropria verborum significatio admittitur ad evitandam *Juris* correctionem, & ad tollendum præjudicium *Juris* jam quasi tertio, *Decian.*

cian. l. 1. conf. 11. n. 59. & l. 2. conf. 103. n. 36. Tufch. concl. 102. à n. 31.

8 **Regula 3.** Verba dispositionis interpretationem plerumque accipiunt ex ratione, & causa eidem addita; quia cum prudenter disponentis voluntas moveatur, & regatur ductu rationis arg. can. erit autem 2. dist. 4. huic ejus dispositio accommodatur, ita, ut ratio dispositionis, & ejus mens idem quodammodo esse intelligantur, & ferè secundum limites, modumque rationis dispositio extendatur, vel restringatur arg. l. mulier 53. ff. solut. matr. Cephal. l. 1. conf. 16. n. 17. Everhard. legal. arg. loc. 34. à n. 1. Wiestner n. 11. Dixi plerumque aliquando enim in Legibus, & Statutis latius patet ratio, quam Constitutio, prout patet ex c. fin. de Immun. ubi occidens, & mutilans in Ecclesia privantur Asylò, ex ratione, quòd in eo, in quò quis deliquit, puniri quis debeat, cum tamen Asylò gaudeat, qui alia graviora etiam crimina in his commisit. Item ex Clem. 1. de Elect. ubi prohibetur Religiosus eligi in Prælatum diversæ Professionis, & Habitûs, quòd rationi non congruat, ut homines disparis Habitûs, & Professionis simul in eisdem Monasteriis socientur, cum tamen eligi possit in Prælatum Ecclesiæ Sæcularis Cathedralis.

9 **Regula 4.** Verba simpliciter prolata in dubio intelligenda sunt simpliciter, & non tantum secundum quid l. non aliter cit. l. hoc leg. tum 45. ff. de Legat. 3. l. stipulatio 1. §. si quis 3. ff. de V. O. Ratio est, quia quòd tale secundum quid tantum est, tale propriè non est; verba autem, si possint, in sensu proprio accipienda sunt secundum dicta n. 7. Et hinc Canon præcipiens Beneficiatis residentiam in Ecclesia, & præsentiam in Officiis Divinis, accipi debet de residentia, & præsentia personali c. quia nonnulli 3. de Cler. non resid. §. c. un. eod. in 6. Similiter provisio Apostolica de Beneficio per mortem Titii vacaturo, exaudiri debet de vacaturo per mortem naturalem, & non per civilem, quæ depositione, privatione &c. inducitur arg. l. ex ea 121. §. in insulam 2. ff. de V. O.

10 **Regula 5.** Si verba dispositionis habere possint sensum civilem, & naturalem, civili præferendus est naturalis l. ex ea, §. in insulam cit. l. fin. c. de his qui ven. etat. l. fideicommissum 76. ff. de condit. & demonstr. Ratio est, quia significatio verborum naturalis magis est propria. Quòd intelligi debet regulariter; nam plures sunt casus, in quibus significatio Civilis æquivaleret naturali. Et sic dispositio, filios legitimos vocans ad feuda, majoratus, primogenituras, etiam porrigitur ad filios legitimatos per subse-

quens Matrimonium, prout dictum est Libr. 4. Tit. 17. q. 84. quòd ita legitimitas legitime natis quoad omnes effectus æquiparentur c. tanta 6. qui filii legit. Item bona Professi Religionem successionis incapacem, si de iis non antè disposuit, statim à Professione edita devolvuntur ad proximos consanguineos, quòd Professio, in tali Religione edita, quoad successionem eosdem, quos mors naturalis effectus habeat, secundum dicta Libr. 3. Tit. 27. n. 67.

Regula 6. Verba intelligenda sunt secundum sensum communem, & modernum loquendi usum, aded, ut propterea aliquando recedendum sit à significatione propria, & primæva. Bartol. in l. Labeo 7. pr. de Supell. legat. Mantic. de conject. ult. vol. l. 11. tit. 8. n. 2. Wiestner hic n. 15. Ratio est, quia per usum, & intellectum communem Verborum significationes, sicut natae sunt, sic exolevere, & mutari solent. Vel maxime autem communi Religionis usu recepta verborum vis, & intellectus attenditur in Testamentis, ac Legatis arg. l. si servus 50. §. si numerus 3. ff. de Legat. 1. In sanctionibus tamen Legalibus, in sententis, & interlocutionibus Judicum, in responsis prudentum, & Instrumentis, publica tabellionis, vel privatæ etiam, sed doctâ manu exaratis, vulgari, & communi verborum significationi præfertur Civilis, & Jure prodita. Bald. in l. lege 14. C. de legit. hered. n. 3. Mantic. n. 2. cit. Wiestner n. 16. quia non secundum communem vulgi, sed specialem, ac propriam ejus, quam quisque proficietur, artis, seu Facultatis acceptionem locuti præsumuntur.

Regula 7. Verba dubia contra proferentem sunt interpretanda, upote in cujus potestate fuit mentem suam apertius declarare. Reg. contra cum 59. de R. J. in 6. & l. in contrabenda 172. ff. eod. Quæ Regula præcipue obtinet in Contractibus; nam sibi imputare debet pactum concipiens, siquid obscurum, & inexplicitum reliquerit. Item in Probationibus; quia in his, si testes obscure deponant, aut verba privilegii, vel Instrumenti producti duplicem sensum habeant, contra producentem fit interpretatio c. in presentia 8. §. quare de Probat. l. quidquid 99. pr. ff. de V. O. Contra Regula hæc non procedit in sententis Judicum, & aliis actibus Judicialibus l. siquis 86. ff. de Judic. Imò etiam in Contractibus, quamvis contra eum, qui pactum concepit, interpretatio fieri debeat, semper tamen ista sic fieri debet, ut inter contrahentes servetur æqualitas l. si major 4. C. commun. divid. & ut ratio æquiritatis habeatur l. si id 7. ff. de rescind. vendit. l. placuit 8. C. de Judic.

13 *Regula 8.* Verba intelligenda sunt cum effectu, & ita, ut aliquid operentur, nec sint superflua *can. hæc autem 17. de cens. dist. 1. c. relatum 4. de Cler. non resid. l. hoc editum 1. §. hæc autem 2. ff. quod quisque Juris &c.* Et procedit hoc tam in Legibus interpretandis, quam in Testamentis, Instrumentis, & attestationibus: item procedit tam in odiosis, & poenalibus, quam in sententiis, privilegiis, & Rescriptis Principum. Imò in his verba sunt etiam impropianda, si accepta in sensu proprio carerent effectu. *Barbos. axiom. 222. n. 17. König n. 7.* Excipitur, si ita impropria inducerent aliquid contrarium competentis intentioni, vel si absurdum aliquid, aut cum gravi alterius læsione, aliave iniquitate conjunctum inferrent; tunc enim retineri deberet sensus proprius, & verba illa adjecta censentur majoris expressionis, & dubitationis tollendæ gratiâ. *Crovetta Conf. 79. n. 29. Tusch. concl. 85. n. 84. Mantica tit. 6. n. 7. König l. cit. Wiestn. n. 19.* quia utique tolerabilis est verba alio effectu carere, quam hujusmodi incommodorum aliquid induci.

14 *Regula 9.* Verba ambigua à Jure interpretationem recipiunt, ita, ut ex variis interpretationibus, quas recipiunt, illa censenda sit aptior, quæ à communibus Juris Regulis minimè recedit *l. quæro 54. §. inter 1. ff. locat. l. fin. §. fin. verò 6. C. de Jur. delib.* Ratio est, quia Jus commune, utpote publicæ utilitatis intuitu elaboratum, favorabile, & recessus ab illo odiosus, ac propterea in dubio, quâ commodè potest, ratione vitandus est. Et hinc non privatorum tantum dispositiones, sed instrumenta quoque Tabellionum, Judicum sententiæ, Compromissariorum arbitria, & Principis jussa, seu mandata ad Juris communis sensum reducuntur *arg. c. super eo 15. de Offic. Deleg.* Ex eadem ratione, quando mens Legislatoris hoc patitur, Leges posteriores debent trahi ad priores *l. sed & posteriores 28. ff. de LL. & Statutorum is solet intellectus præferri, qui Jus commune minimè lædit. Castro in l. Leges 9. C. de LL. n. 7. Alberic. de Statut. pr. q. 2. §. 9.* Quin etiam ipsa privilegia, licet Lex merè privata sit, cum eodem Jure conferuntur, ut huic plus non derogent, quam ipsis expressum sit *arg. Reg. odia 15. & Reg. quæ à Jure 28. in 6. Sylv. V. privilegium q. 3. Suar. l. 8. de LL. c. 27. n. 5. Wiestn. n. 20.*

15 *Regula 10.* Verba ambigua semper intelligenda sunt secundum subjectam materiam, & naturam actus, vel contractus, de quo actum est, & secundum qualitatem personæ, ad quam sunt relata; quia verba proferens his præsumitur illa accommodare. *c. intelligentia 6. b. tit. 1. non aliter*

69. ff. de Legat. 3. Eberh. Leg. arg. loc. 46. Menoch. l. 3. præsumpt. 104. n. 29. Tusch. concl. 95. §. 96. Vallens. hic n. 2. Engl. n. 5. Wiestner. n. 21. Reiffenstuel n. 3. Hinc Juramentum additum actui, hujus naturam, & condiciones induit; mandatum de providendo alicui de Beneficio proximè vacaturo exaudiendum est pro qualitate personæ Clerici, ita ut conferendum illi sit Beneficium Regulare, si Regularis, Sæculare, si Sæcularis sit.

Regula 11. quando dubius est verborum sensus, ita, ut in bonam, vel malam partem possint accipi, is præferendus est, qui excludit delictum, adeò, ut potius interpretatio, & significatio verborum impropria admittatur, quam delictum *c. estote 2. de R. J. l. meritò 31. ff. pro Socio.* Ratio est, quia in dubio nemo præsumitur deliquisse, & factum cujusque in meliorem partem interpretandum est. Dixi quando dubius est verborum sensus; nam si verba de Delicto sunt clara, vel certè longè majorem turpitudinis, quam honestatis speciem præferunt, & excusandi causa non apparet, hæc Regula non procedit, sed subintrat generalis alia, quòd scilicet verba clara non admittant ininterpretationem, neque voluntatis conjecturam. *Menoch. l. 5. præsumpt. 2. n. 34. Wiestner n. 22. Reiffenstuel n. 4. §. 5.* Idem est, quando verbum in genere prohibitorum, ut cum constat homicidium à Titio, instrumento ad necem inferendam ex se apto, commissum esse; nam hoc in dubio præsumitur dolo perpetratum *l. frater 1. C. ad Leg. Corn. de Sicar.* quantumvis ad sui defensionem, & servato moderamine inculpatæ tutelæ, committi potuerit. *Menoch. l. cit. præsumpt. 3. n. 45. Brunnem. in l. cit. n. 2. Wiestner n. 22. cit.*

Regula 12. In dubio illa significatio est præferenda, quæ non derogat juri tertii jam quæsito *can. denique 10. caus. 14. q. 5. c. super eo 15. de Offic. Deleg. l. nec avus 4. C. de emancip. liber.* adeò ut ad avertendum præjudicium Juris tertio quæsitum verba etiam impropianda sint. *Oldrad. Conf. 268. n. 5. Tusch. concl. 128. n. 1. Wiestner n. 23. Reiffenstuel n. 6.* Quæ Regula locum habet non tantum in privatorum actibus, & dispositionibus, v. g. in Contractibus, Testamentis, sed etiam in Decretis, ac Beneficiis Principum *l. nec avus cit. l. Pretor ait 2. §. meritò 10. ff. ne quid in loc. Publ. sicut & in quibusvis privilegiis, & Rescriptis Pontt. etiam si cum clausula ex certa scientia, vel motu proprio sint emanata; nam omnia tacitè continent clausulam Salvo jure tertii, & sine tertii præjudicio, ita, ut nemini præjudicium creent, sed jus suum cuiilibet illatum, & integrum servent c. licet 12. de Offic. Ordin. c. de-*

Adum 31. de Privil. c. quavis 8. de rescript. Ratio est, quia jus tertio jam quæsitum etiam publica autoritate auferri non potest, nisi ex causa necessitatis, vel utilitatis publicæ; & etiam hac urgente, Supremus Princeps, vel Papa auferre illud non censetur, nisi hoc exprimat. Innoc. in c. innotuit 20. de Elect. à n. 5. Gaill. l. 2. obs. 58. n. 7. Pirhing. tit. de constit. n. 20. Wiestn. n. 23. Reiffenst. n. 6.

18 *Regula 13.* Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea præhabenda est, quæ rei gerendæ est aptior *reg. quotiens 67. ff. Greg. inspicimus 45. in 6.* Et hinc si Legatum sit relictum Ecclesiæ, & dubitetur, quam Ecclesiam intellexerit Testator, censetur illud relinquere voluisse Ecclesiæ domicilii; quia patria propria omnibus dulcis est. Tusch. *concl. 94. n. 10. König n. 8.*

19 *Regula 14.* In omni dispositione verba sunt concilianda verbis, itaque explicanda, ut eorum correctio, & contradictio excludatur *c. inter dilectos 6. v. ceterum de fid. Instrum. c. cum expediat 29. de Elect. in 6. l. un. C. de offic. dot.* Ratio est, quia nemo idem simul velle, & nolle, vel à sua dispositione illico recedere, & se in continenti corrigere præsumitur. Gratian. *Discept. forens. c. 554. n. 31. Crovett. Conf. 370. n. 9. Barbof. l. 3. axiom. c. 87. c. 97. n. 6. Wiestner. n. 25. Reiffenst. n. 8.*

20 *Regula 15.* In omni dispositione is verborum intellectus capiendus est, ut potius illa valeat, quam pereat *l. quoties 12. ff. de reb. credit. & l. quoties 80. ff. de V. O.* quia proferens in dubio præsumitur voluisse, ut actus, & dispositio sua valeat omni meliori modo, quo potest. In dubio, inquam; nam si clarus verborum tenor pugnet cum interpretatione, qua actus conservatur, frustra laboratur pro ejus valore. Idem dic, quando actus patitur defectum formæ substantialis; quando valori ejusdem resistit Lex; quando verisimile est disponentem non fuisse sanæ mentis; vel quando constat, ex proposito electam viam, quæ actus nullus redderetur. Menoch. l. 6. *presumpt. 4. à n. 39. Tusch. V. actus concl. 139. à n. 73. Wiestner n. 26.*

21 *Regula 16.* Verba, sive Oratio affirmativa, aut negativa non ex phrasi, & conceptione externa, sed ex vi, & effectu æstimantur, ita, ut licet affirmare aliquid videantur, negativa tamen sint, si eorum vis tendat in negationem; contra pro affirmativis haberi debeant, si tendant in affirmationem, licet negare videantur. Gloss. in *clem. fin. V. creatum de rescript.* Bart. in l. 1. ff. de vulg. & pupill. substit. n. 17. Zæf. in l. 2. §. 3. ff. de V. O. n. 18. Wiestner n. 27. Hinc affirmativa est Exceptio,

qua quis negat se Beneficium spontè resignasse; quia affirmat eam renuntiationem sibi vi, metrique extortam: contra negativa est oratio, quæ quis dicit Titium esse pauperem; quia negat ipsum habere patrimonium.

Regula 17. Affirmativa Oratio magis digna est, quàm negativa; negativa autem potentior est, quàm affirmativa, Pars prior patet, quia affirmativa magis se offert sensui, quàm negativa, illaque est entis, ista non entis, cum nihil sonet, & ponat. ens autem non ente dignius est. Pars posterior; quia affirmativa, ut negativa prævaleat, probari debet; negativa verò, ut affirmativa, sufficit, si contra eam probari nihil potuerit. Specialem efficaciam habent præcepta negativa; nam ista semper, & pro semper obligant, affirmativa autem non pro semper, sed pro certis duntaxat circumstantiis. Wiestn. n. 29.

Regula 18. Verba negativa, in eadem oratione geminata, inducunt affirmationem *l. quibus 237. ff. de V. S. Excipitur 1.* quando ad idem fortius negandum, & excludendum adhibentur, ut factum est *c. tua nos 19. §. fin. de Homicid.* ibi, *Constanter negavit, quod præmissa minime perpetravit.* 2. quando inducta affirmatione absurdus, aut proferentis intentioni, vel Juri contrarius intellectus resultaret. 3. si ex alicujus linguæ natura, vel communi usu geminetur negatio ad solum ornatum, aut inficiationis vehementiam demonstrandam, ut fit in Lingua Græca, & quandoque in Germanica. Barbof. *Axiom. l. 12. c. 6. axiom. 4. fin. Wiestn. n. 32.*

Regula 19. Verba generalia generaliter intelligenda sunt *l. hic titulus 1. §. generaliter 1. ff. de Legat. præstaud.* Hinc illud Juris axiomata: *Ubi Jus non distinguit, neque nos debemus distinguere.* Excipitur, nisi generalitatem verborum coarctari suaderet subjecta materia *l. statu liberos 3. §. si quis heredi 11. ff. de stat. Liber.* Et hanc ob causam restringi verba generalia debent, si alioquin tollerent gratiam jam datam, vel alius indebitè damnum pateretur, vel dispositio redderetur nulla, & actus periret *can. paratus 2. caus. 23. q. 1. c. fin. h. tit. in 6. Oldrad. conf. 288. per totum, König hic n. 6. Wiestner n. 35.*

Regula 20. Verba specialia plus operantur, quàm generalia: *conf. in omni dispositione magis id, quod specialiter, quàm quod generaliter expressum est, inspicit debet l. item apud Labeonem 15. §. hoc editum 26. ff. de injur. l. sanctio 41. ff. de Pœn.* Ratio est, quia specialis, & nominatim facta expressio magis determinat, & disponentis mentem declarat, quàm generalis: & hinc nata est Regula, quod

quod generi derogetur per speciem *Reg. in toto 80. ff. & Reg. generi 34. in 6. Wiestner n. 39.*

6 *Regula 21.* Verba indefinita æquipolent, & vim obtinent locutionis generalis c. quia circa 22. de Privil. l. quoties 2. C. si plur. unâ sentent. §. l. omnia 1. §. initio 4. ff. de Offic. Pref. urb. Quod maxime procedit in dispositione Legali; nam hujus verba, licet in numero singulari concepta, de omnibus sub tali voce contentis, nisi specialiter excepta sint, exaudiri debent c. canonum 1. de Constit. l. jura 8. ff. de LL. & l. leges 3. C. eod. Bartol. in l. omnes 9. ff. de J. §. J. n. 57. Covar. l. 1. var. c. 13. n. 8. Tusch. V. indefinita concl. 86. n. 17. Wiestner n. 37. *Excipitur*, nisi universalitatem comperta mens disponentis, subjectæ materiæ qualitas, aut ratio alia excludat, prout fit 1. si dispositio universaliter intellecta fieret correctiva Juris communis, aut præjudiciosa tertio quoad Jus ipsi quæsitum; quia est odiosa. 2. si sit poenalis; nam poenæ sunt restringendæ. 3. si ab homine facta in materia contingenti, & non necessariò vera. 4. in probationibus; quia hæc debent esse concludentes, & talem non constituit conjectura, ex qua locutio indefinita æquipollet universaliter. 5. quando universalis intellectio induceret pravum sensum, Wiestner n. 38.

27 *Regula 22.* Verba enuntiativa, seu narrativa per se dispositionem nec inducunt, nec probant c. si Papa 10. de Privil. in 6. & *Aub. siquis C. de edend. præsertim* in iis, quæ non pendent ex voluntate proferentis, & ab illo ad alium finem sunt prolata, quamvis aliqualem præsumptionem faciant. *Excipitur* 1. quod narrative dicitur in Instrumentis antiquis, præsertim confectis tempore, excedente memoriam hominum; nam ita dicta probationem faciunt, præsertim si alleganti suffragetur possessio. Croveti. de antiq. temp. p. 1. §. ampliatur à n. 17. 2. si verba enuntiativa sint geminata, vel roborata Juramento; quia tunc in dispositiva tran-

seunt *Aub. quod obtinet C. de Probat. 3.* si per modum causæ finalis, & rationis principaliter moventis prolata sint ab eo, in cujus potestate fuit factum enuntiatum; tunc enim pariter dispositionem videntur inducere. Balb. in l. Celsus 27. ff. de Usucap. 4. verba enuntiativa plenè probant contra proferentem, & eum, qui ea passus est inferi Instrumento. Mascard. de Probat. concl. 621. §. favore dotis, & causæ piæ. Vide Menoch. l. 3. præsumpt. 134. à n. 2.

28 *Regula 23.* Verba geminata plus, quam simplicia operantur; quia majori studio, & deliberatione effusa præsumuntur, enixamque, & seriam disponentis voluntatem demonstrant l. ballista 32. ff. ad S. C. Trebell. omnemque fraudis, ac simulationis suspicionem errorisque, & meritis præsumptionem tollunt, ita, ut contra dispositionem sic factam opponi nil possit, sed ea confirmata ex ipsa iteratione intelligatur, Tusch. V. verba concl. 152. à n. 7. Everhard. Legal. arg. loc. à Geminazione n. 1. Wiestner n. 42. *Excipitur*, nisi dispositio sit ultra agentis potestatem, vel contra actus, aut rei in Contractum deductæ naturam, vel in præjudicium tertii; nam his casibus geminatio nihil operatur. Tusch. concl. 28. à n. 102. Barbof. Axiom. l. 7. c. 4. axiom. 1. fin. Wiestner l. cit.

29 *Regula 24.* Verba præcedentia declarantur per subsequencia, & vicissim l. utrum 23. ff. de Hæred. petit. l. si servus 50. fin. ff. de Legat. 1. quia mens disponentis sæpe ex contextu cognoscitur, quæ in parte est dubia. Imò sæpe Rubrica Legis sensum ostendit, prout *Libr. 1. Tit. 2. n. 27.* factum dixi in *Novell. 66.* quæ licet in contextu loquatur solum de Legibus Testamentariis, quia tamen Rubrica generalis est, exinde colligitur, solennitates ibirequisitas in promulgatione cujusvis Legis Civilis observari debere. Concordat l. incivile 24. ff. de LL. ubi incivile dicitur, nisi tota Lege perspecta, unâ aliquâ particulâ ejus propositâ, judicare, vel respondere.

TITULUS XLI,

De Regulis Juris.

SUMMARIUM.

1. Regula Definitio;
2. Numerus Regularum Juris;
3. Divisio in Generales, & Particulares;
4. In Authenticas, & merè Doctrinales, seu Brocardicas;
5. Brocardica non faciunt Jus;
6. Quod etiam Authentica non inducunt, sed supponunt;
7. Utilitas istarum magna est;
8. Nisi perperam allegentur;
9. Exceptionem patiuntur;
10. Vis istarum Exceptionum;
11. Conclusio totius Operis.

Regula à regendo dicta, quòd regat, aut rectitudinis normam præbeat, à Paulo Jcto Regula 1. ff. b. tit. definitur, Regula est, quæ rem quæ est, breviter enarrat, i. e. quæ Jus, quod in singulis rebus est constitutum, generalibus verbis, & brevi sententia complectitur, ac demonstrat. Valleng. hic n. 2. König n. 2. Wiestn, n. 2. Reiffenst. n. 1.

Juris Regulæ tam in Digestis, quàm in Decretalibus inveniuntur: & in Digestis quidem ad finem Libri quinquagesimi ponuntur Regulæ omnino ducentæ, & undecim. In Decretalibus duplicem locum habent: & undecim quidem ponuntur ad finem Libri Decretalium quinti; octoginta octo autem Librum sextum Decretalium claudunt.

Duplicis generis sunt Regulæ, Generales scilicet, & Particulares. Generales sunt, quæ nullo certo loco, aut argumento comprehensæ per universum Jus diffunduntur, prout est Regula 1. Libr. 5. Decretalium: Omnes res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur; & Regula 48. in 6. Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura; & plures aliæ. Particulares verò, quæ certo loco, vel materiæ adaptantur: qualis est Regula prima in sexto: Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine institutione Canonica obtineri; & 58. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum Juramentum.

Item Regulæ aliæ dicuntur Authentice, aliæ merè Doctrinales, quæ communiter Brocardicæ appellari solent, Authentice sunt, quæ autho-

ritate Apostolica, vel Imperiali Juri Canonico, vel Civili, & præsertim sub hac Rubrica insertæ sunt. Brocardicæ, quæ à Jctis, vel aliis DD. ex variis Juris textibus, ac dispositionibus, vel etiam ex Philosophorum dictis depromptæ, per modum Axiomatum habentur, & applicantur quidem, Jus tamen non faciunt, nec Juris auctoritatem habent, cum in nullo Jure clausæ supponantur. Wiestn, n. 5. Reiffenst. n. 2.

Brocardicas alii laudant, passim tamen alii reprehendunt: nec immeritò; nam aliquæ, ut dixi, ex Philosophorum dictis depromptæ sunt: conf. vim in Jure habere non possunt, cum ex principiis unius Scientiæ ad aliam argumentum ducere, itaque mutare genus scientiæ absurdum sit teste Aristotele l. 1. posterior. Deinde Brocardicarum multa tot casus exceptos habent, quot alii comprehenduntur sub dispositione Regulæ, ita, ut earum contradictoriæ non minùs, quàm ipsæ veræ esse videantur: patet in tribus istis, Spoliatus est ante omnia restituendus: In omni actu Judiciali requiritur citatio: sine litis contestatione Processus non valet: quarum primæ Gabrielius 70. secundæ Portius 124. postremæ Socinus 802. limitationes opponit. Adde tamen, etiam ipsas utiliter allegari, si Legum, vel Canonum auxilio suffultæ, vel Scholarum, & Curiarum stabili & uniformi usu receptæ, approbatæque sint.

Authenticæ Regulæ natæ sunt ex reflexione eorum, quæ particulariter circa personas, res, & actiones à Jure passim sunt constituta. Et hinc quia alibi traditum est, quòd per alium liceat contrahere Matrimonium c. fin. de

de Procurat. in 6. subire Judicium l. Procurator 1. §. usus 2. ff. eod. exercere Jurisdictionem ordinariam c. Romana 1. de Offic. Ord. in 6. inde nata est Regula universalis, Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum: quæ est 68. in 6. Item quia diversis Juribus constitutum est, quod famina non possint esse Judices gerere Magistratum &c. facta est Regula Jura ista complectens: *Femina ab omnibus Officiis Civilibus, vel publicis remota sint*: quæ est 2. ff. de R. J. Adeoque Regula Juris etiam Authentice novum Jus non producunt, sed antè constitutum supponunt, ut rectè advertit Gloss. ad hanc Rubr. ut proinde Reg. 1. ff. merito Ictus dixerit, *Non ex Regula Jus sumi, sed ex Jure, quod est, Regulam fieri.*

7 Sed esto, quod Regula Juris Jus novum non faciant, magna tamen earum pro decisione Casuum utilitas est; nam pro eo, pro quo stat Regula, semper est pronuntiandum, nisi adversarius doceat, quod illud, de quo est questio, specialiter sit exceptum à Regula l. ab ea 5. ff. de Probat. Bartol. ibid. n. 1. Bald. in c. 1. de alienat. Judic. mut. causi. Decius in l. 1. ff. h. tit. n. 6. §. 7. Tusch. præf. v. Regula concl. 94. à n. 13. König hic n. 10. Wiestner n. 1. Reiffenstuel n. 5. Hinc in eum, qui limitationem pro se adducit, onus probandi transfert arg. l. ab ea cit. & c. fin. de restit. spol. in 6. Quod procedit etiam contra personam privilegiatam; nam etiam huic Regula præjudicat, nisi illa se specialiter exemptam probaverit. Decius l. cit. n. 9. Mascard. de Probat. concl. 1268, n. 3. §. 5. König n. 10. cit.

8 Excipitur, si Regula Perperam allegetur, quod duobus modis contingere solet. 1. Quando Regula, certam materiam spectans, ad quamvis aliam, perinde, acsi communis omnibus esset, trahitur, & allegatur, prout fieret, si ex Regula, *Invito beneficium non datur* 69. ff. quam de liberto conceptam Inscriptio docet, aliquis probare vellet, quod Servus, si à domino hæres instituatur; liber, & hæres invitus non evadat, cum tamen talem fieri constet ex §. *necessarius* 1. Inst. de Hered. qual. §. *differ.* licet in ejus arbitrio sit, utrum libertate data frui, vel ad servitutem redire velit l. *cum constitutio* 15. §. *fin. autem* 2. c. de testament. manumiss. 2. quando in citatione Regula non attenduntur circum-

stantiæ personarum, loci, temporis &c. ut si quis ex Regula, quod *vim vi repellere liceat*, quæ procedit de repulsione facta in continenti, defendere vellet repulsionem à se factam post intervallum; vel si quis Regulam, quod *par in parem imperium non habeat*, vellet porrigere ad parem delinquentem in territorio paris, vel ei spontè se subiciantem. Abb. in c. *cum inferior* 17. de majorit. n. 1.

Regula autem ritè allegata tam diu vim suam habent, adversus quem allegantur, quamdiu iste exceptionem non probat à Regula; sæpe enim Exceptionem hujusmodi patiuntur: & hinc Reg. 202. ff. h. tit. dicitur: *Omnis definitio in Jure periculosa est; parum est enim, ut non subverti posset*, inde etiam scriptum illud: *Nulla Regula sine exceptione.* Neque obstat, quod hujusmodi Regulae sint sententiæ generales; quia non in absoluto, sed in accomodo sensu exaudiendæ sunt, ut illud, *Cælum tegit omnia*, scilicet præter se.

Vim Exceptionis à Regula tria, 1. usu trita declarant axiomata. *Primum est: Exceptio declarat Regulam*; hoc ipso enim, quod Exceptio de Regula fit, ex qualitate Exceptionis apparet, de quo genere Regula intelligenda sit. 2. *Exceptio jurat Regulam in contrarium in casibus non exceptis*, ita ut comprehensi censeantur, quos Exceptio inde non subtrahit; ex cujus Axiomatis tamen generalitate merito excipiuntur casus exceptis omnino similes, & quicumque alij, de quibus aliqua ratione verisimile est, disponentem de ipsis idem, quod de alijs expressè exceptis sensisse. 3. *Exceptio non ampliatur Regulam*, h. e. non facit, ut ejus dispositio comprehendat aliqua, quæ Exceptione non facta, Regulae verba ex proprietate sermonis non comprehendissent. Ratio clara est, quia Exceptio ex natura sua Regulae detrahit, non addit; ab ea aliquid, eximit non includit aliquid, quod illa, Exceptione cessante, non inclusisset. Decius in l. 1. ff. h. tit. n. 23.

Qui plura de Regulis Juris habere denderat, consulat *Dynum*, & *Petrum Peckium*, qui integros Tractatus de Regulis his edidèrunt: item Augustinum Barbofam in *Collect. Libr. 6. Decret.* & Henricum Canisium in *Summ. Jur.* Li 2.

Jur. can. Ego hic calamum fisco, & Operi huic Canonico finem impono. Laboris quem in eo conscribendo sat magnum posui, mercedem aliam non desidero, nisi DEUM, qui proinde, ut de piissima ejus Misericordia spero merces erit mea magna nimis. Huic igitur, & Magnæ ejus Matri, & Divis Cœlitibus totum hunc meum conatum dico, de-

dico. Quidquid verò in Explanatione hac Quinque Librorum Decretalium, scripti, & dixi, Sanctæ Matris Catholicæ Romanæ Ecclesiæ judicio, & correctioni humillima veneratione submitto, probaturus ea, quæ ipsa probaverit; quæ verò reprobaverit, reprobaturus.

Finis Libri V. Decretalium

INDEX